

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Fugit clam Jacob cum tota familia ex Haran in Chanaan, insequitur eum Laban: hinc, vers. 26, jurgantur utrimque; ac tandem, vers. 44, cum Jacobo factus init in Galaad.

1. Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, et de illius facultate ditatus, factus est inelytus: 2. animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri et nudistertius, 3. maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, et ad generationem tuam, eroque tecum. 4. Misit, et vocavit Rachel et Liam in agrum, ubi pasebat greges, 5. dixitque eis: Video faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri et nudistertius: Deus autem patris mei fuit mecum. 6. Et ipsæ nostis, quod totis viribus meis servierim patri vestro. 7. Sed et pater vester circumvenit me, et mutavit mercedem meam decem vicibus: et tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi. 8. Si quando dixit: Variæ erant mercedes tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus. Quando vero e contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede; omnes greges alba peperunt. 9. Tulitque Deus substantiam patris vestri, et dedit mihi. 10. Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, et vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios et maculosos, et diversorum colorum. 11. Dixitque angelus Dei ad me in somnis: Jacob! Et ego respondi: Adsum. 12. Qui ait: Leva oculos tuos, et vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos atque respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban. 13. Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, et votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, et egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ. 14. Responderuntque Rachel et Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus et hæreditate domus patris nostri? 15. Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit, comeditque pretium nostrum? 16. Sed Deus tulit opes patris nostri, et eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac. 17. Surrexit itaque Jacob, et impositis liberis ac conjugibus suis super camelos, abiit. 18. Tulitque omnem substantiam suam, et greges, et quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan. 19. Eo tempore ierat Laban ad tendendas oves, et Rachel furata est idola patris sui. 20. Noluitque Jacob confiteri socero suo quod fugeret. 21. Cumque abiisset tam ipse, quam omnia quæ juris sui erant, et ante transmissio pergeret contra montem Galaad, 22. nuntiatum est Laban die tertio quod fugeret Jacob. 23. Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem, et comprehendit eum in monte Galaad. 24. Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam aspere loquaris contra Jacob. 25. Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium, 26. et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio? 27. Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi ut prosequerer te cum gaudio et tympanis et citharis? 28. Non es passus ut oscularer filios meos et filias: stulte operatus es; et nunc quidem 29. valet manus mea reddere tibi malum; sed Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quidquam aurius. 30. Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? 31. Respondit Jacob: Quod in scio te profectus sum, timi ne violenter auferas filias tuas. 32. Quod autem furti me arguis, apud quemcumque inveneris deos tuos,

neeetor coram fratribus nostris. Scrutare quidquid tuorum apud me inveneris, et aufer. Hæc dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola. 33. Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob et Lia, et utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis, 34. illa festinans abscondit idola subter stramenta camelli, et sedit desuper: scrutantique omne tentorium et nihil inveniendi 35. ait: Ne irascatur dominus meus, quod coram te assurgere nequeo, quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo querentis est. 36. Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam; et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, 37. et scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis et fratribus tuis, et judicent inter me et te. 38. Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuæ et capræ steriles non fuerunt: arietes gregis tui non comedi: 39. nec captum a bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, a me exigebas: 40. die noctuque æstu urebar et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. 41. Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, et sex pro gregibus tuis; immutasti quoque mercedem meam decem vicibus. 42. Nisi Deus patris mei Abraham, et timor Isaac, affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit Deus, et arguit te heri. 43. Respondit ei Laban: Filiae meæ et filii, et greges tui, et omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis et nepotibus meis? 44. Veni ergo, et ineamus fœdus ut sit in testimonium inter me et te. 45. Tulit itaque Jacob lapidem, et erexit illum in titulum. 46. Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum: 47. quem vocavit Laban, Tumulum testis; et Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ. 48. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me et te hodie, et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis. 49. Intueatur et judicet Dominus inter nos quando recesserimus a nobis, 50. Si allixeris filias meas, et si introduxeris alias uxores super eas; nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit. 51. Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, et lapis quem erexi inter me et te, 52. testis erit: tumulus, inquam, iste, et lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illam pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans. 53. Deus Abraham, et Deus Nachor, judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac. 54. Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedisent, manserunt ibi. 55. Laban vero, de nocte consurgens, osculatus est filios et filias suas, et benedixit illis, reversusque est in locum suum.

Vers. 1. 1. TULIT. — Hebraice יָרַח *lacach*, id est accepit, furatus est. Est calumnia: per invidiam enim Jacob furti arguit, furtumque vocat justam mercedem opesque ipsi a Deo datas.

Vers. 2. 3. EROQUE TECUM. — « Quid illi deesse queat, inquit S. Ambrosius, cui adest rerum omnium plenitudo, » imo oceanus, puta Deus?

Vers. 7. 7. MUTAVIT MERCEDEM MEAM DECEM VICIBUS. — « Decem, » id est nullis, ut ponatur numerus certus pro incerto; denarius enim significat multitudinem et perfectionem. Ita Origenes, Eusebius, Diodorus et Procopius. Sic sæpe divites agunt cum pauperibus, ut neque pacta, neque promissa servent, nisi quantum in rem ipsorum sit; hinc Terentius: « Novi, inquit, ego vestra illa verba: Volo nolo, nolo volo: quod modo ratum erat irritum sit. »

Secundo, proprie et præcise, mutavit Laban pactum et mercedem Jacobi decem vicibus; idem enim improperat Jacob Labano vers. 41. Nam, ut patet vers. 41, Jacob 20 annis servivit Labano, puta 14 annis pro uxore utraque, et 6 annis pro gregibus et ovibus; bis autem in anno pariebant oves, et qualibet vice ex pacto, per singularem Dei providentiam, dilatatur Jacob. Hoc videns Laban, qualibet vice rescindebat et mutabat pactum, quinquæ ergo annis decies mutavit pactum; unde anno sexto hujus mutationis pertesus Jacob aufugit. Septuaginta, pro *decem vicibus*, vertunt, *δέκα ἀγῶν*, *decem agnis*, id est, decem temporibus quibus agnæ nascabantur, inquit nonnulli; sic enim ait Virgilius:

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

per aristas messes, per messes annos significans. Ita S. Augustinus, Quæst. XCV.

Verum verius est corruptos esse hic Septuaginta et pro *deca* δέκα, restituendum esse *deca* δέκα, id est, decem minas vel minas; videntur enim Septuaginta Hebræum מנין monim voluisse retinere, et explicare per minas. Ita Eugubinus, g. d. Decem, id est multis, minis auri, multo pretio fraudavit me pater vester, immutando et invertendo mercedem meam.

Tropologicæ, Laban est mundus; hic Jacob, id est fideles, affligit, quos ante spe sui commodi adamaverat et provexerat; quia ea spe se postea frustrari vidit.

Vers. 8. 8. OMNES. — pleraque, nam pars serotina, scilicet exigua et infirma, cessit Labano, cap. præcedenti, vers. 42 (4).

Vers. 12. 12. VIDE UNIVERSOS MASCULOS VARIOS. — Hac visione et symbolo significabat angelus diversicolores nascituros Jacobo, simulque, ut videtur, modum id faciendi per virgas decorticas eas docuit, licet id non exprimat hic Scriptura, contenta narratione totius rei, quam dedit cap. præcedenti.

VIDI ENIM OMNIA QUE FECIT TIBI LABAN. — « Hic discimus, ait S. Chrysostomus, homil. 37, quod quando injuria nobis fit, nosque mansueti, mites et tolerantis fuerimus, majori et largiori auxilio divino fruimur. Ne ergo oblectemur his qui nos premunt, et calumniarii volunt; sed feramus generose, scientes quod nos omnium Dominus non despiciet, tantum nos ejus benevolentiam agnoscamus. Mihi enim, inquit, vindicta, et ego retribuam. »

Vers. 13. 13. DEUS BETHEL. — qui tibi apparui innoxie scalæ in Bethel, cap. XXVIII.

ET VOTUM VOXISTI. — Meminit Deus voti Jacobi, ut illud sibi gratum fuisse, sequè propter illud Jacobo benedixisse, eumque ditasse significet; utque eum voti sui prosequendi et perficiendi memorem reddat.

Vers. 14. 14. NUMQUID HABEMUS? — Nonne pater nos quasi exheredes fecit? Primo, dum nos indolatas tibi uxores tradidit. Secundo, dum pretium nostrum, quo nos scilicet tibi comestisti uxores, puta laborem 44 annorum servitutis tue, totum sibi usurpavit, ut non tam quasi pater nos in matrimonio, consignata dote collocasse, quam quasi mango vendidisse videatur.

Vers. 17. 17. IMPOSUIT LIBERIS. — Erant enim teneri: nam maximus Ruben erat 43 annorum, minimus Joseph erat sexennis.

Tropologicè hinc disce, oborta invidia, justo illam esse declinandam: melius est enim ei sine lite abire, quam eum jurgio residere, inquit Ambrosius, lib. II De Jacob, cap. v. Rursum, Deus

(1) In Hebr. נקדים, oves quibus punctatum totum corpus, opponi videntur *וּקְדָים*, ovibus scilicet. quarum cura, imo malevola pedum tantum pungebantur.

hic suos adversis, calumniis, exiliis agitari permitit, ut ad patriam cœlestem anhelent, inquit Rupertus: nam mala que nos hic premunt, ad Deum ire compellant.

18. PERGENS AD ISAAC PATREM SUUM. — Eo tendebat Jacob, sed in itinere ferme decennium posuit, habitando in Sichem, et in Bethel. Ita Abulensis.

19. FURATA EST IDOLA. — Quæres, cur id fecerit Rachel? Respondet primo Aben Esra, eam furatam esse idola patris, ne pater illa consulendo vel eorum inspectione augurando, cognoscere posset per quod iter Jacob cum suis abisset et fugisset, ut scilicet eos insequi non posset.

Secundo, S. Basilius, initio in Proverb.; Nazianzenus, orat. 2 De Pasch.; Theodoretus et Pererius, putant eam id fecisse, ut occasione idololatricæ patri tolleretur.

Tertio, verisimilius S. Chrysostomus, hom. 37, Tertio, Gennadius, Rupertus, Cajetanus et Oleaster putant eam idola non tam patris quam sua quasi deos penates secum abstulisse, eo quod iis dedita esset, ab hisque felix iter omneque bonum speraret; nam pater Laban, ejusque domus, ac consequenter et Rachel, cum Deo vero etiam idola, more gentis suæ, colebat, ut patet cap. XXV, vers. 2, ubi demum hæc idola abolevit Jacob.

Quarto, furata est Rachel hæc idola, quia erant pretiosa, puta ex auro: itaque aurum furata est, id est, clanculum accepit; sed juste, quasi dotem suam, et quasi mercedem marito suo debitam. Ita Pererius.

IDOLA. — Hebraice est תְּרָפִים theraphim, quod significat statuas humanas, sive humanam formam habentes, ut patet I Reg. XIX, 43; hinc Aquila vertit, εἰδωλόματα, id est figuraciones; Chaldaeus vertit, imagines.

Secundo, nomen theraphim usu appropriatum est iis statutis, quæ opera demonum responsa dabant, ut patet Judic. XVII, 48; unde interpretes passim idola vertunt. Ita Septuaginta, Noster et alii, quin et ipse Calvinus. Inepte ergo idem Calvinus: Theraphim, inquit, sunt imagines, quales habent Papiste: nec enim Papiste imagines habent et colunt quasi idola, aut quasi deos, ut theraphim hæc habuit et coluit Laban, ut patet vers. 30. De Theraphim plura dicam Judic. XVII.

20. NOLUITQUE CONFITERI. — Hebraice est, furatus est Jacob cor Labani: cor, id est opes que erant quasi cor Labani, quasque ut cor suum amabat, inquit Lipmanus.

Verum dico esse hebraicum: « Furatus est cor Laban, » id est, inscio et ignorante Laban, furum et clanculum aufugit, quasi cor, id est scientiam et conscientiam Laban secum abstulisset. Unde Chaldaeus vertit, celavit; Septuaginta, abscondit. Sic Seneca in Agamem. ait:

Germane, vultus veste furabor tuos,

furabor, id est abscondam.

Addit Cajetanus, Labanum in corde suo statuisse, non pati Jacobum ex Haran auferre opes, quas ibi pepererat. Unde vers. 42 ait ei Jacob: « Forsitan rudum me dimisisses; » et quia Jacob inde clam discedens irritum fecit hoc Labani consilium, hinc dicit furatum ejus cor, in quo consilium illud latebat, illudque clanculum secum tulisse: est metonymia (1).

Vers. 21. 21. ANNE TRANSMISSO. — Euphrate, qui Haran et Mesopotamiam circumdat: fecit id Jacob non per miraculum, uti fingunt Judæi, sed per navim ordinariam.

Vers. 23. 23. IN MONTE GALAAD. — qui postea vers. 48 dicitur est Galaad: est proleptis, de Galaad vido Adrichomium in Terra sancta.

Vers. 25. 25. FRATRIBUS. — valida manu cognatorum, famulorum et civium.

Vers. 26. 26. DIXIT (LABAN) AD JACOB: QUARE ITA EGISTI? — Vide hic rursus in verbis Laban ingenium mundi. Nam primo, licet sciret se perfidia sua causam dedisse justo fugiendi, id tamen dissimulat, et omnem culpam in justum rejicit, et cum deberet deprecari culpam, ac justum reconciliare, ultra eum arguit. Sic mundus sua peccata dissimulat, et omnem culpam in pios rejicit. Sic Achab Eliam criminatur quod turbaret Israel, cum ipse impiorum rex suis peccatis causa esset malorum. Secundo, Laban fingit se amicum, cum esset adversarius: « Ut prosequer te, inquit, cum gaudio et canticis, » etc. Sic mundus aliter loquitur, aliter sentit: vae duplicibus corde! Tertio, prodit suam impietatem et stultitiam, cum ait: « Cur furatus es deos meos? » impietatis est, quod idola colit: stultitiæ, quod deos dicit, qui se a furibus custodire nequeunt. Quarto, ait: « Stulte egisti; » sic mundo stultum videtur quicquid pii faciunt; non stulte egit justus oppressus patriam repetendo, sed stulte agit mundus cœlestem patriam contemnendo. Quinto, arrogantia est quod dicit: « Valet manus mea reddere tibi malum; » sic mundus semper præsumit de potentia, cum sciat se nihil contra Deum posse. « Arrogantia ejus, inquit Isaias, cap. XVI, plusquam fortitudo ejus. » Demum tamen, veli nolit, confiteri cogitur veritatem, se videlicet a Domino prohiberi et cohiberi. Unde S. Chrysostomus, hom. 37, multis exemplis ostendit, quam Deus Jacobi et aliorum justorum habeat curam, adeo ut non tantum homines efflaret, sed feras ipsas domet et cicutur, ne eis noceant: « Dei enim manus, inquit, poterit est omnibus, ipsa nos undequaque munit et invictos facit. Id quod et in justo hoc declaratum est. Nemo qui tanto impetu comprehendere Jacob, et poenam fagæ de eo sumere vole-

Ingenium mundi.

Quid theraphim?

Vers. 20.

Hebræi.

Est oia.

bat non solum nihil asperum contra eum loquitur, sed sicut pater filium blande compellat, dicens: Quid fecisti? quare clandestine abscessisti? Vide quanta mutatio, vide quomodo is qui ut bestia insaniebat, ovium imitetur mansuetudinem. »

UT CLAM ME. — Hebraice rursus est, « furatus es cor meum, » de quo dixi vers. 20.

QUASI CAPTIVAS GLADIO. — quasi bello captas ideoque servas, sive mancipia (2).

28. FILIOS MEOS. — nepotes ex filiabus.

32. SCRUTARE QUIDQUID TUORUM (de tuis rebus)

APUD ME INVENERIS, ET AUFERE. — Mystice S. Ambrosius, lib. II De Jacob, cap. v: « Venit ad eum Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis tuorum vitiorum et criminum, nihil mecum abstuli fraudum tuarum, dolique consortia illa non habeo: omnia tua tanquam contagium refugi. Et quæsit Laban, inquit, id est dealbatus, puta Satanas (quia et Satanas transfiguratur se in angelum lucis), et cepit ad eo sua requirere. Respondit Jacob: Nihil tuorum habeo. Quare si quid agnoscis

nam tantum, sed et casum prestare. Hoc est enim quod ei obicit Jacob, dicens : « Quidquid furto peribat, a me exigebas. » Alioqui pastor jure pastorio teneat ovem a lupo, urso, etc., raptam excutere, ovemque tueri: si potest: quod si negligat, teneat ad ovis rapta restitutionem. Ita David pascens ovem, leonem et ursum eas invadentes occidit, I Reg. xvii, 34. Multo magis Deus a pastoribus qui curam gerunt animarum, illas requiret, si sua negligentia sinant eas a demone rapi, agique in preceps, uti docet Ezechiel cap. iii, vers. 17, et toto cap. xxxiv. Idem judicium est de principibus et magistratibus, qui subditorum salutem, corpora et fortunas tueri debent. Horum ergo est jugiter excubare, pro suorum tutela et custodia. « Excubat inquit Seneca principis cura pro salute singulorum. » Talis fuit Caesar, de quo idem Seneca, lib. De Brevit. vita : « Omnium, inquit, domos illius diligentia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. » Tales quoque vult esse principes Plato, lib. VII De Legibus (1).

40. **ÆSTU UREBAR ET GELU.** — Male legunt quidam *urbar*: nam sicut calor, sic et frigus adurit, id est pungit, cruciat, exsiccat, et, ut Hebræa habent, אכילתי *achalani*, id est, comedit me et consumpsit, lædit (2). Causam physicam assignat Hieronymus Magius, lib. I Miscellan. cap. xvii. Sic Poeta : « Urebat montana nives. » Et Tacitus, lib. XV *Annal.* : « Ambusti multorum artus vi frigoris. » S. Basilii, hom. De 40 Martyr. : « Frigore, inquit, toti exusti. » Et Ecclesiasticus de Aquilone loquens, cap. xliii, 23 : « Exuret, inquit, desertum, et extinguet viride » &c; &c; id est, sicut ignis. Hinc et pruina a perurendo dicta, quod herbas et fruges perurat, ait Festus : nimirum inuadit mulieribus, labor viris convenit. Quocirca merito Jacob a S. Gregorio homil. 15 in *Ezech.* statuitur laboris exemplar, eoque illum meruisse ait victoriam in lucta cum angelo, cap. xxxii. « Laboriosa, inquit, fortitudo ut obtineri debeat queritur? Jacob ad memoriam deducatur, qui postquam seivit fortiter servire homini, ad eam quoque virtutem deductus est, ut non potuisset a luctante angelo superari. »

Moral. FUGIEBATQUE SONNUS. — Pastoris boni est vigilare, nocturne invigilare gregi. Quam ergo vigilans sit Episcopus et pastor oportet, qui pascit oves Dei! inquit S. Damasus *epist.* 4. Jacob ergo archetypus est boni economi, quem sic depingit Aristoteles in *Æconom.* : « Expergisci decet prius dominum quam servum, et cubitum ire posteriorius; nec unquam incaustoditam esse domum, si-

(1) Pro *quidquid furto peribat*, hebr. est *furtum diei et noctis*. In אכילתי est & paragogicum.
 (2) Quam ardens in Oriente interitilla est aestus, tam vehemens et periculosus est frigus nocturnum, quod ante auram rure cadente oriri solet: id quod omnes testantur, qui in illas regiones itinera instituerunt.

cut nec urbem, quando opus est, neque die, neque nocte; et ante lucem surgere, quod ad sanitatem et ad curam rei familiaris, et ad studium philosophiæ prodest plurimum. » Sic et Cato De *Rustica* cap. v, et Cicero, lib. II De *Divinat.*, hoc præceptum dant villico : « Primus cubitum surgat, postremus cubitum eat. » Refert Xenophon in *Æconom.* barbarum quemdam rogatum, quid equum habilent et vegetum redderet, respondisse : « Domini oculus. » Agesilaus, rex Lacedæmoniorum, somno moderari novebat, et, ut ait Xenophon, somno non ut domino, sed ut subdito in negotiis utebatur. Ita pastores vigilabant, quibus primo ab angelo nuntiata est nativitas Christi. Itaque Paulus ait Timotheo : « Tu vero vigila, in omnibus labora. » Ita Gentiles bonum pastorem comparant Argo, qui pastor ære totus oculatus, imo oculis circumcinctus plenus. Homerus, Iliad. 6, canit Jovem deorum Deum, diis hominibusque dormientibus, insomnem fuisse, ac de Achille exaltando cogitasse. Sic de Deo vero canit David *Psal.* cxxi : « Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel. » Persarum rex habebat cubicularium, qui mane regem excitans diceret : « Surge, rex, atque ea cura, que te curare voluit Mesoromasdes, » tuus Deus; testis est Plutarchus lib. De *Doctr. princip.* Recte ergo Homerus loco citato :

Οὐ γὰρ πανήγιον ἔστιν Βουλιαρόντι δῶδρα, ἢ λαοὶ τ' ἰκτεροπαράται, καὶ τοσαύτα μύθηλα.
 Non decet tota nocte dormire virum consiliarium, Cui populi commissi sunt, et tanta curanda sunt.

Si ergo « vita mortalium est vigilia, » multo magis vita Principum et Prælatorum, vigilia sit oportet. Ita S. Dominicus noctu vigil orabat, suorumque Fratrum cellas locaque omnia obibat. 41. **DECEN VICIBUS.** — Josephus vult Laban pacta violasse, fetusque meliores jam natos, Jacobo ex pacto debitos, abstulisse; sed errat : nam hac ratione adeo ditari non potuisset Jacob. Melius ergo Origenes, Eusebius et S. Hieronymus censent Laban pactum in futurum decies committasse, sibi deprecando talia, qualia Jacobo jam nata, et obvenisse videbat.

42. **NI SI DEUS PATRIS MEI ABRAHAM, ET TIMOR ISAAC AFFUISSET MIHI.** — Quæres, quis sit timor Isaac? Respondent primo Aben Ezra et Cajetanus, esse timorem et reverentiam quo Isaac timuit, coluit et reveritus est Deum, *g. d.* Merito timoris, id est, pietatis, reverentiæ et devotionis Isaac, quia scilicet ille supplicabat Deo pro filio suo Jacobo, liberatus a Laban, et prosperatus est Jacob. Hic ergo timor Sanctorum est actus religionis et reverentiæ, oriturque ex amore Dei; imo est actus charitatis, subinde imperatus, subinde elicitus; quia enim Sancti summe amant Deum, hinc summe timent eum offendere, summeque eum colunt et reverentur.

Verba et sententia, Deus est timor Isaac et Sanctorum.

Secundo. Alii putant hunc timorem fuisse reverentiam, qua Jacob prosequeretur patrem suum Isaac, eumque timuit et reveritus est : per hanc enim reverentiam et pietatem erga patrem suum Isaac, meruit Jacob apud Deum ut ab eo liberaretur et prolegetetur.

Tertio et genuine, Deus, qui fuit Deus Abraham, vocatur timor Isaac, *g. d.* Deus quem coluit Abraham, et quem timuit ac reveritus est Isaac, quasi summum Numen, summamque Majestatem. Sic Isaias, cap. viii, vers. 13, Deum vocat terrorem et pavorem Israel, quem scilicet Israelitæ cum metu et pavore coluerunt et reveriti sunt.

Timor ergo hic metonymice capitur pro objecto timoris, puta pro Deo. Sic Jovem Gentiles vocabant timorem hominum, quem scilicet homines testem, judicem et vindicem metuebant, « cuius jurare timent, et fallere numen. » Sic enim Jacob, vers. 43, juravit per timorem patris sui Isaac, æque ac Laban per Deum Abraham et Deum Nachor. Sic Deus in Psalmis dicitur spes mea, patientia mea, id est, in quem spero, propter quem patior. Ita Theodoretus, Chaldaeus et S. Augustinus.

ARGUIT TE HERI, — cum tibi apparuit, monens ne quid gravius mihi diceret aut faceret, vers. 29.

43. **QUID POSSUM,** — *g. d.* Patria, pietas et amor non permittunt ut meis filiabus et nepotibus noccam : sic enim habent Hebræa; noster tamen Interpres vertit, *filiis et nepotibus*, ubi ἄ et significat *id est* : Laban enim suos nepotes vocat filios, ex eo quod paulo ante dixit Jacobo : « Filii et greges tui, et omnia que cernis, mea sunt, » quia scilicet a me, quasi avo et primo possessore descendunt.

44. **UT SIT IN TESTIMONIUM,** — in monumentum fœderis inter nos initi.

45. **IN TITULUM,** — in signum et monumentum : de titulo vide dicta cap. xxviii, 18.

46. **TUMULUM,** — aggerem longum latumque et planum : nam in eo quasi in mensa pransi sunt.

47. **QUEM VOCAVIT LABAN, TUMULUM TESTIS : ET JACOB, ACERVUM TESTIMONII,** UTERQUE JUXTA PROPRIETATEM LINGUE SUE. — Idem nomen quoque significat onem et rem, huic tumulo imposuerunt Jacob e. Laban, sed diversum quoad vocem et linguam : nam Laban Syrus syriace vocavit eum *יגור סבאדוּתא* *iggar sabaduta*, id est acervum, vel tumulum testimonii : Jacob vero Hebræus hebraice vocavit eum *גלעד* *galed*, id est tumulum testis; *gal* enim tumulum, *ed* testem significat. Jam in re tumulus testimonii idem est quod tumulus vel acervus testis : lapis enim non potest aliter esse testis, quam si erigatur et ponatur in testimonium rei alioquin; forte etiam incuria librariorum hic transposita sunt nomina, ut loco testimonii positum sit testis, et contra; nam proprie et præcise Laban vocavit hunc tumulum, *iggar sabaduta*, id est tumulum testimonii : Jacob

vero vocavit eum *galed*, id est acervum, vel tumulum testis. Quia ergo hic tumulus erectus fuit in testimonium fœderis inter Jacob et Laban initi, hinc vocatus est *galed*, id est tumulus testis, indeque ipse mons, urbs et regio tota dicta est Galaad, vel Galaaditis.

48. **APPELLATUM EST NOMEN EIUS GALAAD, ID EST TUMULUS TESTIS.** — In Hebræo tantum est *Galaad*, sed noster Interpres Hebræum nomen Galaad explicat, addens, « id est, tumulus testis. » Hebræa addunt, *venispha*, id est, *et specula*, quia dixit (Laban) : *Speculetur, a* intueatur, et judicet Dominus inter nos. » Duo ergo nomina huic tumulo imposita sunt, primum, *galed*, id est tumulus testis; secundum, *mitspha*, id est specula, vel, ut Septuaginta vertunt, *επισκοπη*, id est visio, *g. d.* Laban : Ego deinceps te tuaque, o Jacob, speculari et intueri non poterō : recedam enim et dividar a te; Deum ergo time, qui speculator est hujus nostri fœderis et juramenti, ut judicet et vindicet, si alteruter nostrum illud violet, nimirum

Speculator aslat desuper, Qui nos diebus omnibus, Actusque nostros prospicit, A luce prima in vesperam.

Galaad unde dicitur?

Ver. 48.

Deus est speculator omnium.

Hic est noster *mitspha*.

51. **LAPIS QUEM EREXI,** — in tumuli jam dicti parte una, que Mesopotamiam respiciebat, lapidem suum erexit Laban; in altera parte, que Chanaanem respiciebat, lapidem alterum, summeque erexit Jacob : ut hi duo lapides essent quasi columnæ et termini, quos neutri ad nocendum alteri transire liceret.

53. **DEUS ABRAHAM, ET DEUS NACHOR JUDICET INTER NOS, ET DEUS PATRIS EORUM,** — puta Deus Thare, qui fuit pater Abraham et Nachor.

Nota : Laban cum Deo vero Abraham coluit idola patris sui Nachor : hinc etiam addit communis abavi, puta Thare, deos, quasi utrique patrios et hæreditarios. Thare enim in Chaldaea cum Abraham coluit Deum verum, in Haran vero cum Nachor coluit idola, ut dixi cap. xi, in fine : Jacob vero hos rejicit, et tantum jurat per timorem Isaac, id est, per Deum quem timuit et coluit Isaac et Abraham. Vide dicta vers. 42.

Nota : Sicut licuit Jacobo a Laban, ita civis fidelis licet ab infideli excipere, imo exigere in necessitate juramentum, etiamsi sciat infidelem juratrum per falsos deos : sicut in necessitate licet petere mutuum ab eo, quem scis id non daturam nisi cum pacto usuræ, usuram vero tantum permuti et tolerat : ita et ille juramentum solum exigit, idipsam vero fieri per falsos deos tantum permittit et tolerat, idque ob justam causam, puta necessitatem.

54. **IMMOLATISQUE VICTIMIS,** — hostiis pacificis oblatis pro pace, reconciliatioe et federe inito

Ver. 54.

cum Laban socero suo, unde eidem ex iisdem convivia instruit. Hisce ergo victimis gratias agit Jacob Deo pro pace inita, simulque petit ut

Deus eam conservaret, firmaret et perpetuaret. 33. DE NOCTE, — summo mane. IN LOCUM SUUM, — in Haran.

Vers. 33.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob vidit binas angelorum acies, sibi in tutelam a Deo submissas. Secundo, vers. 3, metuens fratrem, ad eum munera mittit. Tertio, vers. 24, cum angelo luctando praevaleret, et vocatur Israel.

1. Jacob quoque abiit itinere quo cœperat : fueruntque ei obviam angeli Dei. 2. Quos cum vidisset, ait : Castra Dei sunt hæc, et appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est Castra. 3. Misit autem et nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom : 4. præcepitque eis, dicens : Sic loquimini domino meo Esau : Hæc dicit frater tuus Jacob. Apud Laban peregrinatus sum, et fui usque in presentem diem. 5. Habeo boves, et asinos, et oves, et servos, et ancillas : mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo. 6. Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes : Venimus ad Esau fratrem tuum, et ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris. 7. Timuit Jacob valde, et perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque et oves, et boves, et camelos in duas turmas. 8. dicens : Si venerit Esau ad unam turmam, et percusserit eam, alia turma, quæ reliqua est, salvabitur. 9. Dixitque Jacob : Deus patris mei Abraham, et Deus patris mei Isaac : Domine, qui dixisti mihi : Revertere in terram tuam, et in locum natalitatis tuæ, et benefaciam tibi : 10. minor sum cunctis miserationibus tuis, et veritate tua quam explexisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum, et nunc cum duabus turmis regredior. 11. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo : ne forte veniens percutiat matrem cum filiis. 12. Tu locutus es quod benefaceres mihi et dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest. 13. Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo : 14. capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, et arietes viginti, 15. camelos fetas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, et tauros viginti, asinas viginti, et pullos earum decem. 16. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis : Antecedite me, et sit spatium inter gregem et gregem. 17. Et præcepit priori, dicens : Si obvium habueris fratrem meum Esau, et interrogaverit te : Cujus es? aut, Quo vadis? aut, Cujus sunt ista quæ sequeris? 18. respondebis : Servi tui Jacob, munera misit domino meo Esau : ipse quoque post nos venit. 19. Similiter dedit mandata secundo, et tertio, et cunctis qui sequebantur greges, dicens : Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum. 20. Et additis : Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur; dixit enim : Placebo illum muneribus quæ præcedunt, et postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi. 21. Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris. 22. Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, et totidem famulas, cum undecim filiis, et transitit vadum Jacob. 23. Trahensque omnibus quæ ad se pertinebant, 24. mansit solus : et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. 25. Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emareuit. 26. Dixitque ad eum : Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit : Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. 27. Ait ergo : Quod nomen est tibi? respondit : Jacob. 28. At ille : Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed

Israel, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævaleris? 29. Interrogavit eum Jacob : Dic mihi, quò appellaris nomine? Respondit : Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. 30. Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens : Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima mea. 31. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel : ipse vero claudicabat pede. 32. Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emareuit in femore Jacob, usque in presentem diem : eo quod tetigerit nervum femoris ejus, et obstupuerit.

Vers. 4. Machanaim sunt duae angelorum acies.

4. ANGELI DEI. — Duas angelorum acies vidit hic Jacob : inde enim hic locus hebraice vocatus est מַחַנַּיִם machanaim, quod nomen est duale, et significat bina castra vel binas acies. Unde et urbs ibidem postea ædificata, dicta est Machanaim; nimirum una acies erat angeli, qui erat custos et præses Mesopotamiae : hic cum angelis sibi subditis et subordinatis, quasi instructa acie, comitatus fuerat, et secure deduxerat Jacobum a Mesopotamia hucusque, scilicet ad confinia Chanaanæ; ibi occurrit ei, eumque excepit angelus præses Chanaanæ, cum sua acie angelorum sibi subditorum, ut eum per Chanaanæm secure ad patrem perduceret, et ab Esau alisque ei infensis tueretur et protegeret. Sicut enim principes externum principem, per suas terras, datis militibus præsidariis, secure deducunt, et vicino principi, ejusque præsidariis ulterius deducendum, consignat : ita pariter cum Jacobo faciunt hic angeli. Vide Dei et angelorum erga suos providentiam et curam. Vide et quantus, quamque similis, familiaris et charus Deo et angelis fuerit Jacob. Vide tertio, quomodo post tentationem et terrorem inessum Jacobo a Laban, sequatur consolatio angelorum; sic de Christo dicitur Matth. IV : « Tunc reliquit eum diabolus; et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei. » Vide quarto, quomodo tentationi minori Labani major succedat, scilicet timor Esau infensi, utque contra eum Jacobum hic præsumant angeli.

Angelo- rum præ- sidium circa Ja- cob et Eli- esau.

Sicut ergo Eliseus, IV Regum VI, vers. 17, vallatus ab hostibus, vidit angelorum acies sibi in auxilium et tutelam occurrere : ita et Jacob hic contra Esau aliosque hostes angelorum præsidio cingitur, ut discat nec Esau, nec quemquam hominum timere. Ita Abulensis. Hic impletum fuit illud Psalm. XXXIII, 8 : « Immittet (hebraice יִתְּחַן chon, id est castrametabitur) angelus Domini in circuitu timentium eum. »

Sic in Vitis Patrum legitur de Abbate Mose, quod, cum valde a fornicationis spiritu impug- naretur, ierit ad Abbatem Isidorum, qui eum ad superiora domus deduxit, ubi ad Occidentem vidit ingentem demonum turbam inter se concertantem, ad Orientem vidit splendentes ange- lorum exercitum; tum Isidorus : « Quos, inquit, in Occidente vidisti, ipsi sunt qui etiam justos impugnant : quos vero in Oriente, hi sunt, quos in adiutorium mittit servis suis Dominus exerci- tum. Cognosce igitur, quod plures sint nobis-

eum, quam eum illis, ut dixit Eliseus propheta. » Ex dictis patet hanc angelorum extraordinariam fuisse custodiam : non enim solus angelus Jacobi custos, sed binæ angelorum acies, cum duobus duobus, apparuerunt Jacobo.

Putat Diodorus Tarsensis angelum præfectum secundæ aciei, et præsidem Chanaanæ, fuisse S. Michaelem : hic enim constitutus est a Deo princeps posteriorum Jacob, puta populi Dei, omnium scilicet Israelitarum, ut patet Danielis X, vers. ult. et Danielis XII, vers. 1.

3. AD ESAU FRATREM SUUM IN TERRAM SEIR, — Vers. 3. quæ et Edom, sive Idumæa dicitur. Nota, dum Jacob moratur in Haran, Deus iniecit cogitationem et mentem fratri ejus Esau, indignanti ob parentum voluntatem in Jacob propensorem, in se vero et uxores suas frigidorem, ut Chanaanem relinqueret, et montes Edom sibi sedes deligeret : ut nimirum hæc ratione Chanaanæ eederet Jacobo ejusque posteris. Jacob in Haran nuntio a matre, uti videtur (hoc enim ipsa promiserat cap. XVII, vers. 45), accepto, intellexerat Esau in Edom commigrasse; unde securus ex Haran ad parentes in Chanaanem rediit.

Nota secundo, prolepsim; hæc enim terra non ante, sed post habitationem Esau, ab ipso Esau dicta est Seir, et Edom sive Idumæa, uti dixi cap. XXV, vers. 23 et 30.

5. HABEO BOVES, — g. d. Tibi ob egestatem non ero oneri, nec parentum opes imminuam : affatim enim opum mihi Deus largitus est.

6. CUM QUADRINGENTIS VIRIS. — Ut sic et fratri po- tentiam suam ostentaret, utque eum hæc pompa amplius honoraret, eique securum comitatum per iter præstaret. Videtur ergo Esau per nuntios a Jacobo missos, tam humiliter et humaniter eum salutantes, fuisse placatus, pristinaque odia in amorem convertisse. Deo cor ejus immutante et inclinante in favorem Jacobi.

7. DUAS TURMAS. — Prior turma erat gregum cum pastoribus, in suos ordines apte distributa; posterior erat uxorum cum liberis, eujus tres erant ordines : primus Zelphæ et Balæ cum suis proli- bus, secundus Liæ cum suis; tertius Rachelis et Joseph, ut patet cap. seq. vers. 2. Rachel ergo et Joseph non tertiam faciebant turmam, sed secunde agmen claudabant, utpote charissimi Jacobi.

Tropologice, notat S. Augustinus non exemplo Jacobi ita debere Deo fidere, ut tamen humana præstia et consilia non negligamus : hoc enim

Deo ita fidendum ut huma- na præsi-

facere, esset tentare Deum. Illic S. P. N. Ignatius nos docuit, ita omnem spem rerum gerendarum in Deo ponere, ut nobis nostrisque viribus plane diffisi, totos nos in Deum Deique providentiam ingenti fiducia committamus; et tamen in ipsa executione, sedulo adhibere omnia naturalia media et humana presidia, perinde ac si illis solis nitere, illisque res omnis conficienda esset: utrumque enim docet et exigit prudentia pietasque Christiana.

Vers. 8. 8. SALVABITUR. — fugiendo salvare se poterit.

Vers. 10. 10. MINOR SUM. — exiliior, vilior, indignior sum, quam qui ullam tuam gratiam, vel misericordiam, etiam minimam, mihi prestitam memento, aut citissimum merear. Versu enim virtutis fundamentum est humilitas; nec tanta est claritas, quam non obscuret elatio.

Nota: Jacob hic ita gratias agit Deo de preteritis beneficiis sibi collatis, ut futuris se dignum reddat, ad eaque Deum sua humilitate et gratitudine provocet. Docet ergo nos hic modum efficaciter orandi, nam orditur a Dei reverentia et laude, allegatque patrum merita, dicens: « Deus patris mei Abraham, » etc. Secundo, admonet Deum promissionum: « Domine, qui dixisti mihi: Revertere. » Tertio, humiliter se, et suam infirmitatem confitetur: « Minor sum cunctis miserationibus tuis. » Quarto, beneficia accepta recollit, et gratias agit: « In baculo meo transivi Jordanem istum, et nunc cum duabus turmis regredior. » Quinto, orat: « Erue me de manu fratris mei Esau. » Sexto, non tantum pro se, sed et pro aliis obsecrat: « Ne percutiat matrem cum filiis; » timebat vel maxime ne, occiso semine benedicto, Christus non veniret.

VERITATE. — fidelitate, q. d. Ego, licet indignus, haecenus semper expertus sum, te fidelem in promissis mihi prestitis: quare confido et oro ut in futurum idem experiar, utque nunc ab Esau me protegas.

IN BACULO MEO. — cum baculo meo, q. d. Solus baculo, sen pedo pastorali innixus, egenus, ut pastor sine grege, imo gregem pascendum quaerens, ex patria ivi in Haran: nunc Dei dono cum duabus prolium, famulorum et pecudum turmis regredior. Ita Josephus.

Vers. 15. 15. CAMELOS FORTAS. — quae recens pepererant, et pullos lactabant.

Vers. 16. 16. SIT SPATIUM INTER GREGEM ET GREGEM. — Ut sic ditius munerum a me ei missorum numero, varietate et pompa se pascat et mitescat Esau: sic enim plura ei et splendidiore esse videbuntur.

Vers. 20. 20. FORSTAN. — id est utique; est enim *for-sitan*, non dubitantis, sed affirmantis, et continuantis, uti *razz* apud Homerum. Sic et Christus ait, *Joannis* cap. vii, 49: « Si me sciretis, forsthan (utique) et Patrem meum sciretis (1). »

(1) Pro et postea videbo illum, hebr. est, cessare faciam, abolebo iram ejus. Forsthan feret vultum meum, id est, mei rationem habebit, me amice excipiet.

21. IPSE VERO MANSIT NOCTE ILLA IN CASTRIS. — Vers. 21. tum ut despiceret num quid per oblivionem relictum esset; tum ut consilium caperet, et cogitaret quae ratione fratrem placare posset; tum maxime, ut ea nocte solus quiete et ardentem supplicaret Deo, ut omne hoc suum cum fratre negotium, iterque dirigeret: unde post orationem occurrit illi angelus luctator; tum denique ut post curas et labores, aliquid daret somno et necessariae quieti. Unde Septuaginta vertunt, *ipse vero dormivit in castris*. Hebr. est *tan*, id est, pernoctavit, id est, noctem transegit sive dormiendo, sive vigilando et operando.

Moraliter S. Ambrosius, lib. II *De Jacob*, cap. vi: « Perfecta virtus, inquit, habet quietis tranquillitatem et stabilitatem. Ideo Dominus dum ejus perfectioribus reservavit, dicens: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Perfectionum enim est non facile mundanis moveri, non turbari metu, non exagitari suspitione, non terrore concuti, non dolore vexari; sed quasi in littore latissimo adversus insurgentes fluctus secularium procellarum, mentem immobilis fida statione placidare. Ex adverso, amplius suis suspitionibus affligit impius, quam alienis plerique verberibus, majoresque vibices vulnerum in ejus animo sunt, quam in eorum corpore qui at aliis verberantur. »

22. CUMQUE MATURE SURREXISSET. — ante auroram, durante adhuc nocte, ut habent Hebraea et Graeca: noctu enim postquam sua et suos per vadum Jacob traduxisset, Jacob luctatus est cum angelo usque mane.

24. VIR LUCTABATUR CUM EO. — Querens, quis fuerit iste vir? Theodoretus, Justinus, Tertullianus, Hilarius, Ambrosius, Cyrillus, et alii apud Pererium, videntur dicere fuisse Filium Dei, puta Verbum, quod futurum erat caro, et probatur, quia ipse Jacob, vers. 30, eum vocat Deum.

Verum dico primo: hic vir fuit angelus; id patet ex *Osse* xii, 3, ubi expresse hic vir vocatur angelus. Secundo, quia S. Dionysius, *Celestis Hierarchia* cap. iv; S. Hieronymus, Josephus, Eusebius, Rupertus, et S. Augustinus lib. XVI *De Civitate*, xxxix, docent fuisse angelum, adduntque Deum in veteri Testamento nunquam per se, sed semper per angelos apparuisse: nam celeberrima illa apparitio Dei dantis legem in Sina, facta est per angelos, ut patet *Galat.* iii, 19.

Dices: Hic vir, vers. 30, vocatur Deus. Respondeo: Erat angelus personaliter, sed vocatur Deus representatively, et auctoritative, uti vicereus vocatur rex, quia scilicet Deum, puta Dei Filium incarnandum, representabat, ejusque vice et auctoritate fungebatur; et hoc tantum volunt Theodoretus, Justinus et alii Patres citati, qui hunc virum vocant Filium Dei.

Dices secundo: Concilium Sirmidense, can. 14, definit hunc virum fuisse Filium Dei; sic enim habet: « Si quis contra Jacob, non Filium tan-

Angelus cum Jacob luctatus hoc visus fuit typusque Christi.

Cur luctatur angelus cum Jacobo?

quam hominem luctatum esse, sed ingentium Deum aut Patrem ejus dixerit, anathema sit. » Respondeo: Hoc concilium tantum vult dicere angelum hunc representare Deum, non Patrem, sed Filium. Adde hoc concilium fuisse Ariano-rum, ac proinde parva, imo suspecta esse auctoritatis et fidei.

Dico secundo: Angelus hic non fuit malus, in specie Esau apprensus et volens vincere Jacobum, uti fingunt Judaei apud Lyranum, sed bonus. Patet, quia ab eo benedictionem petit Jacob. Rursus, ab eo locus est vocatus Phanuel, id est, apparitio vel facies Dei, ipseque Jacob dicitur esse Israel, id est, prevalens Deo. Fuit ergo hic angelus bonus, typus Christi ex Jacob nascituri. Ita Patres et Interpretes. Quare quod S. Hieronymus in Comment. epistola ad *Ephes.* cap. vi, vers. 12, hunc angelum ait fuisse demonem, cum quo, ut ait Apostolus, nobis est colluctatio assidua, id more suo, non ex sua, sed ex Origenis sententia affert. Origenes enim, lib. III *Petitione*, censuit hunc angelum fuisse diabolum.

Dico tertio: Angelus hic non fuit custos Esau, qui nomine Esau voluerit impedire Jacobum ab ingressu terrae sanctae, ut hac ratione eum cogeret ad restituendum Esau sua primogenita, uti commentus est Franciscus Georgius, tom. I, sect. 3, proleptate 234. Sed fuit hic angelus custos ipsius Jacobi. Patet, quia Jacobi, non Esau, causam egit, ipsique Jacobo, in prejudicium Esau, benedixit. Rursus, quis credat angelum hominum contra Dei voluntatem, iniquam Esau causam suscipere et agere voluisse? Denique id patet ex eo quod ait Jacob, vers. 29: « Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea. » Hic ergo angelus, non Esau, sed Jacobi fuit tutoris et salvatoris.

LUCTABATUR. — Hic quaeritur secundo, cur angelus luctatus sit cum Jacobo? Respondeo, ut hac lucta sinitus se vinci a Jacobo, illi spem faceret, quod pari modo, imo multo magis fratrem suum Esau, quem metuebat, mitigaret, vinceret et superaret; hoc enim est quod ait angelus, vers. 28: « Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praevaleris? » Ita Patres Graeci et Latini. Unde licet D. Thomas et Rupertus hanc luctam dicant imaginariam, verius tamen est eam realem et corpoream fuisse in corpore ab angelo assumpto, uti communiter docent Patres: cum enim angelus apprensus Jacobo, eumque confortans ab eo ascendere vellet, Jacobo timens solus manere adveniente Esau, sancta quadam audacia rogat et retonat angelum, sinitique angelus longa mora et lucta totius noctis se ab eo teneri, ut hac ratione animum ei adderet, et metum Esau depelleret.

Symbolice, haec lucta figurabat statum Israelitarum usque ad adventum Christi, qui talis fuit, quod ob eorum peccata, Deus saepe ab eis recedere voluit, et eadem recessisset, ni Jacob ejus-

quo similes, ut Moses, David, Elias, Isaias et alii eum retinuisset. Secundo, hinc lucta adumbravit vitam Christianam, quae nihil aliud est quam lucta, et, ut S. Job ait, militia super terram, in qua aliquando vincimur, sed armati et generose luctantes ut Jacob, tandem vincimus. Nam Philosophi (et militis Christiani) animus, ex eo quod passus est generosior redditur, atque ut candens ferrum frigidae aquae asperione, sic ipse periculis obdurescit, uti ait S. Gregorius Nazianzenus, orat. 23 in laudem Hieronis.

Nota: Pro luctabatur hebraice est *luctabatur*, quod Septuaginta vertunt *luctabatur*, id est, luctabatur quasi palaestra in palaestra.

Secundo, Aquila et Symmachus vertunt, *luctabatur*, id est versabat et luctabat se cum illo, uti luctantes sese invicem jactare et contorquere solent, dum unus alium delinet, et alius se ab eo expedire et aufugere contendit; unde patet hanc luctam veram fuisse, et proprie dictam. Pari modo Graecum *luctabatur*, id est lucta, *luctabatur*, id est a luto, quo se contorquendo conspergunt luctantes, deductum putant; licet Platarchus a *lucta*, id est iterum, alii a *malum*, id est dolo et insidiis deiecere, alii a *malum*, id est ad appropinquare, alii a *malum*, id est a conjunctis simul quatuor digitis, deductum velint.

Tertio, proprie Hebraice *luctabatur* significat pulverizabatur, hoc est, in pulverem et arenam descendebat, uti verit Vatablus. Radix enim *lucta* significat pulverem; quia luctantes crebro pedum pulsu, et agitatione celeri ac vehementi pulverem excitant, sicut apud Virgilium taurus ille, a pedibus qui spargit arenam.

Addit Martinus Roa, lib. VI *Singul.* cap. ult., in verbo « pulverizandi, » alludi ad morem palaestrae Graecorum et Romanorum, in qua luctantes se invicem pulvere aspergebant, ut facilius et firmiter invicem prebensus tenerent.

Quarto, alii *luctabatur* vertunt, luctabatur intorquendo se, conandoque adversarium vi deiecere et evertere, ut sit metaphorica a vento; sicut enim ventus validus pulverem, imo et homines intorquet et evertit, ita et facere nituntur colliatares; nam radix *lucta* ab eo significat pulverem, qui vento excitatus vehementer intorquetur, agitatur et dissipatur. Sed haec metaphorica remotior est, et longius pelita; ab eo enim quemvis pulverem absolute et simpliciter significat. Huc alludit Sapiens, cap. x, vers. 10, ubi agens de Jacobo sic ait: « Certamen forte dedit illi, ut vinceret; » graece est *luctabatur*, q. d. Deus proposuit Jacob durum certamen, et simul certaminis probrum et bravia, dum eum obiecti avaritiae Laban, ira Esau alisque hostibus; et maxime dum obiecti est angelum, quocum luctans et vincens, vocatus est Israel, id est dominans Deo.

Nota *usque mane*. Docet enim hic suo exemplo Jacob, noctem non totam somno dare, sed partem orationi; merito enim queritur Clemens

Quid *lucta* id est *lucta* tur? Palaestra Secunda

Tertio.

Quarto.

Dicens: VIDI DOMINUM FACIE AD FACIEM, — *q. d.* Vidi Deum in specie corporea, mihi ab angelo representatum: certum enim est Jacobum, hac nocturna et obscura specie, non vidisse divinam essentiam, imo nec Deum proprie, sed angelum Deum representantem in corpore assumpto.

Secundo et melius: « Vidi Dominum facie ad faciem, » id est, cominus cum angelo Deum representante colloctatus sum et depugnavi, manu manui, pedem pedi, latus lateri contuli et conserui. Sic enim ait Amasias rex ad Joas: « Videamus nos, » id est, bello cominus decertemus, IV Reg. XIV, 8. Sic Josias vidit Pharaonem, cum in bello a Pharaone occisus est, IV Reg. cap. XXII, vers. 30.

ET SALVA FACTA EST ANIMA MEA. — Nam, ut ait S. Cyrillus et Cajetanus, vetus erat persuasio eum, qui vidisset angelum, moriturum. Unde Manue viso angelo: « Moriemur, inquit, quia vidimus Dominum, » Judic. XIII, 22. Hinc Jacob gratulatur sibi se Deum vidisse, et tamen salvum esse.

Secundo et planius, S. Chrysostomus et Lipo-manus, *q. d.* Hac familiari Dei visione, benevolentia et amicitia per ejus angelum, quem vidi, et eum quo luctatus sum, liberatus sum metu fratris, omnique alio scrupulo et angore. Unde Osee cap. XII, vertit, *confortatus sum*; deinceps enim Jacob non timuit fratrem, sed animose et fidenter ad illum perrexit.

Discretio
spiritus
boni et
mali.

Hinc Cassianus alique rerum spiritualium periti docent esse indicium boni angeli, si is qui apparet primo hominem percellat, sed mox hominem consoletur, mestitiam omnesque mentis nebulas abstergat, corroboret, serenam hilaremque relinquat: contrarium prorsus facit diabolus. Ita angelus apparuit Josue terribili specie, scilicet ovaginatum tenens gladium, sed mox eum consolatus est et animavit, dicens: « Sum princeps exercitus Domini, et nunc venio, » Josue V, 13. Sic Gedeon, viso angelo, percussus fuit

putavitque sibi moriendum esse, sed mox audivit: « Pax tecum, ne timeas, non morieris, » Judic. vi, 22. Sic Daniel, viso angelo auguste forme, percussus corruit et emareuit; sed mox ab eodem erectus et confortatus est, Daniel. x, 8 et seq. Sic mulieres venientes ad Christi sepulchrum, videntes angelum aspectu fulguris, obstupuerunt; sed mox ab eo audierunt: « Nolite expavescere, Iesum quaeritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic, » *Matth.* cap. ult., vers. 8.

31. CLAUDICABAT — ex nervi ictu, dolore et luxatione. Gennadius in *Catena* putat Jacob deinceps claudum permansisse, et Hebraei tradunt eum a claudicatione tandem curatum esse, cum pervenit in Sichem, sive Sichar, quae inde Salem sit dicta, id est perfecta, Gen. xxxiii, 18, eo quod ibi perfecte incedere coeperit Jacob.

Verum melius censet Abulensis, Jacobum ab angelo tangente et percussente illico curatum esse, antequam postridie perveniret ad Esau: cur enim maneret claudus et impotens, praesentim coram fratre, cui prevalidurus erat, juxta promissionem angeli?

32. NON COMEDUNT NERVUM FILII ISRAEL. — Sub nervo intellige musciculum, a quo femur movetur et contrahitur: nervus enim a multis, etiam Gentilibus, comedi non solet. Ita Vatablius.

Allegorice, nervus et caro Jacob significat carnalem sensum legis veteris, qui per luctum angeli, id est Christi, cum Jacobo, id est Judaëis, erat resolvendus et luxandus. Hinc claudicare coepit judaismus; quia una ejus pars, scilicet verus Israel, ivit sursum ad Christum, per baculum (de quo vers. 10), id est crucem, ait S. Augustinus: hæcque est benedicta a Christo; altera, quae Christo credere noluit, ivit deorsum, gratiae et gloriæ expers; hinc veri filii Israel non comedunt nervum litteræ et intelligentiæ carnalis legis, quæ occidit. Ita S. Thomas, et S. Augustinus, serm. 80 *De Tempore*.

Vers. 31.

Vers. 32.

Nervus

et caro

Jacob in

lecta in-

si quis

allegorice

signifi-

ficat

sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo. 6. Et appropinquantes ancillæ et filii earum, incurvati sunt. 7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: et cum similiter adorassent, extremi Joseph et Rachel adoraverunt. 8. Dixitque Esau: Quanam sunt istæ turmæ quas plurima, frater mi, sint tua tibi. 10. Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro, sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius, 11. et suscipe benedictionem quam attuli tibi, et quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens, 12. ait: Gradimur simul, eroque socius itineris tui. 13. Dixitque Jacob: Nosti, domine mi, quod parvulus habeam teneros, et oves et boves fœtas mecum; quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges. 14. Præcedat dominus meus ante servum suum: et ego sequar paulatim vestigia ejus sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir. 15. Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viae tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo, domine mi. 16. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir. 17. Et Jacob venit in Socoth, ubi edificata domo et fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est tabernacula. 18. Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syria: et habitavit juxta oppidum. 19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem, centum agris. 20. Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

Vers. 3.

3. IPSE PROGREDIENS. — Hebraice est וַיֵּלֶךְ אִישׁוּרָא וַיֵּלֶךְ אִישׁוּרָא velut *abur lynchem*, et ipse transitit vel processit ante illos; unde patet Jacobum post primam turmam pcedum et famulorum processisse, quasi patrem et ducent ante secundam turmam uxorum et liberorum, pro his se periculo et morti offerendo.

Ira fero-

dum hoc

multum

frangit-

tur.

Oridius.

Corpora

magnanimo

satis est

prostrasse

leoni.

Pugna

sumum

finem,

cum

jacet

hostis,

habet.

Vide

S. Chrysostomum,

hom. 58.

Ita

sanctus

ille

Episcopus,

inquit

Sophronius

in *Prato spur.*,

cap. cxx,

alterum

Episcopum

gravi-

ter sibi

suisque

offensum

vicit,

dum

ad

pedes

ejus

cum

toto

suo

clero

procidit

dicens:

Ignosce,

Domine,

nobis,

servi

tui

sumus;

stupefactus

enim

ille,

et

compunctus

in tanta

Episcopi

humilitate,

pedes

illius

tenuit,

dicens:

Tu

meus

et

dominus

et

pater

es. Dicebat

autem

clero

suo

humilis

ille:

Numquid

non

per

Christi

gratiam

vicimus?

et

vos

ergo

non

habetis

inimicum,

ita

facile,

et

victore

eritis. »

Simile

exemplum

habet

cap. ultim.

et

aliud

cap. penult.

Responsio

ergo

mollis,

blanda et humilis frangit iram, ut inquit Sapiens. Allegorice S. Cyrillus in *Glaphyris*, lib. V: Jacob est Christus: hic primo reconciliatur cum Laban, id est cum Gentibus, deinde cum Esau, id est Judæis; cum enim plenitudo Gentium intraverit, tunc omnis Israel convertetur ad Christum, et salvabitur.

SEPTIES. — Cur septies? Respondet allegorice S. Ambrosius, lib. II *De Jacob*, cap. VI, quia respiciebat in Christum, « qui non solum usque septies, sed etiam septuagies septies veniam fratri laxari jubere, *Matth.* xviii. Ut ejus contemplatione conventus Esau, injuriam quam se accepisse putabat, remitteret fratri, et quamvis læsus in gratiam rediret, quia propterea suscepturus erat carnem Dominus Jesus, et venturus in terras, ut multiplicatam nobis donaret veniam delictorum. »

28. UT INVENIREM GRATIAM, — *q. d.* Hæc tibi quasi fratri amanissimo et colendissimo loco muneris præmisi, ut tuam gratiam demererer, quo mihi sis benevolus, omniumque preteritorum obliviscaris.

NOLI ITA — abnere ea quæ offero.

40. MUNUSCULUM. — Hebraice est מִנְחָה *mincha*, Vers. 10. id est, munus quod Deo aut principi, in testimonium subjectionis ad testandam filius excellentiam, deferitur.

SIC ENIM VIDI FACIEM TUAM, QUASI VIDERIM VULTUM DEI, — *q. d.* Mihi timido et anxio, insperata tui vultus clementia et suavitas, cum tanta dignitate et excellentia conjuncta, tam jucunda et re-

CAPUT TRIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob sua submissione et muneribus placat et devincit sibi fratrem Esau. Secundo, vers. 17, habitat in Socoth et in Salem, Deoque liberatori suo altare erigit.

1. Elevans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, et cum eo quadringentos viros: divisitque filios Lia et Rachel, ambarumque famularum; 2. et posuit utramque ancillam, et liberos earum in principio: Liam vero et filios ejus, in secundo loco: Rachel autem et Joseph novissimos. 3. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus. 4. Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus, et osculans flevit. 5. Levatisque oculis, vidit mulieres et parvulos earum, et ait: Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli

verenda est, quam esset vultus Dei, vel angeli, signo aliquo suam opem et praesentiam ostendit; quod vulgo dicitur: « Deus ex machina apparet. » Ita Abulensis; et S. Chrysostomus, hom. 38: « Cum tanta, ait, iuventute vidi faciem tuam, cum quanta quis videret faciem Dei. » Sic enim vertunt Septuaginta (1). Quia Hebraice Elohim, tam Deum, quam angelum significat.

Hac arte Taxiles, rex Indiae sapiens, Alexandrum Magnum demulsi, et ex hoste amicum effecit; salutans enim Alexandrum dixit: « Quid bellis inter nos opus est, cum neque aquam nobis ademptum, neque victum necessarium veneris? pro quibus solis necesse habent sani decertare. Reliquis opibus si ego abundantior sum, imperiar tibi libens; sin inferior, non recuso abs te grato animo accipere beneficium. Delectatus ea oratione Alexander, illumque complexus: Anne tu, ait, hac comitate certamen evadere putas? erras; quippe contendam tecum beneficiis, ne me superes beneficentia. Ac muneribus acceptis multis, datisque pluribus, denique mille talenta argenti signati ei propinavit, » inquit Plutarchus in Alexandro.

Idem Alexander clemens et beneficus fuit in uxorem et filias Darii, quas bello ceperat; unde Darius victus, a diis petebat sibi imperium restitui, ut Alexandro beneficentiam hanc rependeret; aut, si iis visum esset Persarum imperium finire, ut illud non in alium, quam in Alexandrum transferret: testis est idem Plutarchus.

Ecoe, ait S. Chrysostomus, quam blandis angustisque verbis Jacob ferocem fratris animum demulcet: « Nil enim, inquit, mansuetudine violentus. Nam sicut rogam, cum valde accenditur, aqua injecta restinguit: ita et animum camino magis exardescens, verbum cum mansuetudine prolatum extinguit. Et duplex inde nobis lucrum accrescit, tum quod mansuetudinem declaramus, tum quod fratris indignationem cessare facimus, et mentem ejus a turbatione liberamus. Non potest ignis igne extingui, sic nec furor furore demulceri; verum quod igni est aqua, hoc ire est mansuetudo et militas. » Ita Escher ad Assuerum, cap. xv, vers. 16: « Vidi, ait, te, Domine, quasi angelum Dei; » et Miphoboseth ad David: « Tu autem, Domine, mi rex, sicut angelus Dei es. »

ESTO MIHI PROPITIUS. — Inde colligam te mihi benevolam et propitium esse, si meam benedictionem et honorarium, quod tibi offero, non asperneris.

Nota: Hebraei manus vel donum vocant « benedictionem, » quam scilicet acceperunt a Deo,

(1) Aliter Patritius: « Quid dicere voluerit Jacob his verbis Esau fratrem alloquens: *Vidit faciem tuam, quasi viderim vultum Dei*, perspicuum est, si cum iis comparas locos alios, ex quibus discimus, eos, qui Deum videris narrantur, mortem sibi timuisse ab hostismodi visu. » Op. cit. tom. II, pag. 113.

quaque aliis benedicunt, id est, donatione sua beneficiunt. Vide dicta II Cor. ix, 3 et 6.

42. GRADIANUM SIBUL, — saltem usque ad meam Idumeam regionem. Vers. 11.

43. PORTAS, — lactantes (2). Vers. 11. CUNCTI, — multi, plerique. Est hyperbole.

14. AD DOMINUM MEUM IN SEIR. — Ita nunc proponebat Jacob facere, sed postea mentem mutavit, veritus ne Esau ejus praesentia excitatus, rursus pristina revolvens, pristinas renovaret querelas, irasque resumeret; praesertim si ipse, fratrem adventantem hospitio et prandio excipiens, mero incalesceret. Ita S. Augustinus, Quaes. CVI (3).

17. SACOTH. — Locus hic non jam, sed postea dictus est Socoth, a tabernaculis (4) quae ibi fixit Jacob, ibique postea adificata est urbs dicta pariter Socoth, quae sita est in tribu Gad, juxta Jaboc et Scythopolim. Ita S. Hieronymus in *Locus Hebraeis*.

DOMO, — tentorio vel tugurio.

48. TRANSIVITQUE IN SALEM URBEM SICHIMORUM. — Chaldaeus, Cajetanus et Oleaster *Sallem* accipiunt, non ut proprium, sed ut appellativum, vertuntque, *salvus et integer* (hoc enim significat Salem) *pervenit in Sicheim* (5). Verum tam Septuaginta quam Noster « Salem » accipiunt ut nomen proprium loci. Salem enim est urbs, quae prius Sicheim, et corrupte Sichar est dicta *Joen*, iv, 5. Hebraei dictam volent Salem, eo quod ibi a claudicatione curatus sit Jacob, ut dixi cap. xxxii, vers. 23.

HABITAVIT JUXTA OPIDUM. — Videtur hic Jacob facile novennio habitasse: nam Simeon et Levi cum huc ex Mesopotamia venerunt, erant circiter 11 annorum, qui postea ob stuprum Dinae Sicheim everterunt, cap. seq. Erant ergo ipsi tunc facile 20 annorum.

49. A FILIIS HEMOR. — Hemor erat princeps Sichimorum, unde Sichimite vocantur ejus filii, id est, subditi; verus enim princeps sturum est pater. Sic servi Naaman dominum suum, vocant patrem, IV Reg. v, 13. Verum cum hic Hemor vocetur pater Sicheim, fueritque proprie ejus pater, ut patet cap. seq., vers. 2, hinc melius proprio

(2) Verbum דָּגָן duobus reliquis locis, quibus in veteri Testamento occurrit, *Jud. xix, 22; Cant. v, 2, ostium pulsare* denotat. Sed propria in universum pulsare quoquo modo videtur significare, et si pulsant, impulerint eos pastores, etc.

(3) Pro paulatim sequar vestigia ejus, Hebr. est, *ego vero ducaam me, incedam, ad qualem vitam, pro communitate mea, a non aise, ut dicunt Itali, ad levem operis* (a rad. נָלַךְ), quod est ante me, si est, quantum ferre potest gragum, qui me anteunt.

(4) Quenam essent tabernacula haec pecori destinata, quaerant interpretes. Tuguria vix intelligi possunt, nempe in tam calido climate, maxime quum lana sibi semper deglutium multo sit melior. Satis verisimile est, significari hic per מַדְרַס mandras spinis circumseptas, quas inter noctu tuti greges facit.

(5) Ita et Rosenmullerus.

dictos hic accipies filios Hemor, puta fratres Sicheim.

PATRIS SICHEM. — Dices: Actor. vii, 16, dicitur « שֵׁיחַם Sicheim. » Respondeo, forte ibi pro filii reponendum est « patris Sicheim, » ut hic habetur; et sic videtur legisse S. Hieronymus ad *Pammachium*. Vel certe, ut vult Beda, duo erant Sicheim: unus pater Hemoris, alter filius Hemoris. Unde Graeca indifferenter habent שֵׁיחַם: quod tamen fere de filio Sicheim accipi et exponi solet. Adde S. Stephanum Actor. vii, nominare Abraham, ac proinde videri eum loqui de emptione, non Jacobi hic, sed Abrahæ facta *Genes. xxiii, 36*. Quae de re plura dicam Actor. vii.

CENTUM AGNIS. — Pro agnis hebraice est קִישָׁתִים *kescita*, quod recentiores nummos vertunt. Verum S. Hieronymus, Chaldaeus, Lyranus, Pagninus, Vatablus, Oleaster, Aben Esra vertunt *agnos*. Unde et Septuaginta vertunt, ἀγνῶν: pro quo perperam Eugubinus legit ἀγνῶν, id est minas, vel nummos.

Dices, *kescita* arabice nummum significat, ergo idem significat hebraice.

Respondeo, nego consequentiam; errant enim Rabbini, cum a lingua Arabica significationes verborum Hebraicorum indagant et mutantur, ut recte annotavit Oleaster.

Dices secundo: S. Stephanus, Actor. vii, 16, ait hunc agrum emptum esse, non centum agnis, sed pretio argenti.

Respondeo, « pretio argenti, » id est, pretio justo; nomine enim argenti vel pecuniae, significamus omnes opes, quae olim site erant in ovibus et pecoribus. Unde et pecunia a pecore, sive pecu dicta est; hinc etiam primum res nota pedulis, puta ovis, suis et bovis, signalum fuit, uti testatur Plutarchus in *Poplicola*, et Plinius, lib. XXXIII, cap. III. Pecuniae ergo nomine (ait Hermogenianus, leg. *pecuniae*, ff. de verb. signif.) non modo nummi, hoc est numerata pecunia, sed omnes res tam solidae quam mobiles, et tam corpora quam jura continentur.

Respondeo secundo, posse cum Pineda per agnos vel oves centum, accipi 100 nummos, qui dicantur agni vel oves, eo quod ovis effigiem insculptam haberent, uti jam dixi, si tamen tam antiqua sit signatura pecuniae (1): nam constat prisca ea non signata usos esse. Adde S. Stephanum non de hac Jacobi, sed alia emptione Abrahæ loqui, ut dixi.

Dices tertio: *Genes. XLVIII*, in fine, dicit Jacob se hunc agrum tulisse in gladio et arcu suo.

Respondet S. Hieronymus arma viri pacifici fuisse mercedem hanc, et pretium centum agnorum; et pretere in Hebraeo alludit קִישָׁתִים *kescet*, id

(1) Id affirmat Wiseman, *Confer. sur les rapports entre la science et la religion, révélée*, 5 conf. initio, idque probat descriptione vetustissimi numismatis nuper in insula Cypro inventi, Phoenicis characteres ex una parte, altera autem ovis figuram referentis.

est arcus, ad קִישָׁתִים *kescita*, id est agnus. Verum de hoc loco dicam *Gen. XLVIII*.

20. ET INVOCAVIT SUPER ILLUD FORTISSIMUM DEUM ISRAEL. — Hebraice est יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל וְיִקְרָא לוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, quod dupliciter verti potest, duoque significat, quorum utrumque fecit Jacob. Primo, « et invocavit (Chaldaeus vertit, *sacrificavit*) super illud fortissimum Deum Israel: » ita enim vertunt Septuaginta, Chaldaeus, Noster; altaria enim proprie ad sacrificium et invocationem eriguntur. Secundo, « et vocavit illud (altare) fortem Deum Israel, » hoc enim proprie significat Hebraum יְהוָה לוֹ. Unde patet Jacobum non tantum adorasse et sacrificasse in hoc altari, sed et illud ipsum dicasse, consecrasse et inscripsisse Deo. Hunc ergo titulum inscripsit Jacob altari et *elohé Israel*, id est Deus fortissimus Israelis, vel Deo fortissimo Israelis, non quod ipsum altare esset Deus, inquit Cajetanus, sed quod dedicatum et inscriptum esset forti Deo Israelis: vocat enim Jacob Deum *et*, propter fortitudinem; et *elohim*, propter praesentiam, gubernationem et justam protectionem sibi a Deo contra Esau, Laban aliosque hostes exhibitam. Similem titulum altari Bethel indidit et inscripsit Jacob *Genes. xxxiv, 7*. Sic Rubenite suum altare vocavit, « testimonium nostrum quod Dominus ipse sit Deus, » *Josue* cap. xxxi, vers. ult. Sic Geodeon suum altare vocavit, « Domini pax, » *Judic. cap. vi, vers. 24*. Sic etiam Gentiles aras dicebant et inscribebant Jovi victori, Minervae sospitae, Esculapio servatori, etc. Pari modo Jacob in gratiarum actionem hic Deo liberatori, duci et ductori aram erigit et inscribit (2).

DEUM ISRAEL. — Deum Jacobi, qui dictus est Israel. Secundo, Deum posterorum Jacobi, puta Israelitarum, in quibus ipse quasi *el*, id est fortissimus, et quasi *elohim*, id est iudex et vindex dominabitur, protegens et vindicans eos a Chanaanais, Philistinis, aliisque hostibus, uti Jacobum protexit et vindicavit. Hic Deus est Deus Pater, Filius, et Spiritus Sanctus; sed maxime, Deus Filius, qui ex Jacob natusurus erat, et futurus homo, itaque regnaturus in domo Jacob in aeternum, *Lucae i, 33*; hujus nomen enim inter alia est *el*, id est fortis, *Isaia ix, 6*.

Moraliter, ex hoc capite, adeoque ex tota vita Jacobi, Josephi, Abrahæ et Isaaci liquet, quod Deus suos servos et amicos variis tribulationibus et persecutionibus exerceat, ut eos ad deus virtutis et gloriae provehat, quod enim est ignis auro, lima ferro, ventilabrum tritico, lixivium panno, sal carni: hoc viris justis est tribulatio. Videtur cauterium esse vulnus, sed revera est remedium vulneris: ita vexatio marum esse videtur, sed revera malorum est remedium, atque

(2) Alioli: vocavit illud (יְהוָה לוֹ) nunquam significat, *invocavit super eo* altare (nam locutio est elliptica) *Dei Israelis*.

Titulus altaris Jacobi.

Cor Sancti tribulatio?

per eam docemur amare meliora, « ne viator tendens ad patriam, stabulum pro domo diligat, » ait S. Augustinus in *Senten.*, sent. 186.

Hinc discant fideles, primo, tribulationes esse signa, non odii, sed amoris Dei. Sunt enim symbola electionis et filiationis divine. Hoc est enim quod ipse ait Zacharias, xiii, 9 : « Uram eos sicut uritur argentum, et probabo eos sicut probatur aurum; » et *Apocal.* cap. iii, 19 : « Quos amo, arguo et castigo; » et Apostolus, *ad Hebr.* xii, 6 : « Quem diligit Deus castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit; » et *Sap.* iii, 6 : « Tanquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit eos. »

Discant secundo, tribulationes non ledere, sed purgare et perficere tribulatos. Hinc *Job* xxiii, 10 : « Probat, inquit, me quasi aurum, quod per ignem transit. » Et David *Psal.* xvi, 3 : « Probasti cor meum, et visitasti nocte; igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. » Et *Ecclesi.* xxvi, 6 : « Vasa, inquit, figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis. »

Vere ergo B. Antiochus, *homil.* 78 : « Sicut cera, ait, nisi recalescat aut premolliatur, non facile in se recipit sigilli impressionem; ita et homo, nisi laborum et multifarie infirmitatis probetur exercitio, nequam sinet insigniri se signaculo

divine gratie. Ob hoc Paulo respondit Dominus: Sufficit tibi gratia mea; virtus enim in infirmitate perficitur. »

Discant tertio, calamitates eos perdere, qui rejiciunt tolerantiam; eos tueri, qui illam amplectuntur. Tribulatio enim patienter tolerata, est porta cœli. Hinc de Christo dicitur *Lucæ* xxiv, 26 : « Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam. » Paulus et Barnabas, *Act.* xiv, 21 : « Per multas, inquit, tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. » E contrario prosperitas et felicitas hujus vite, est porta gehennæ. Hac de causa impis eam dat Deus; pius vero et in virtute robustus per varias cruces exercet, et per acerbas calamitatum angustias ducit ad vitam immortalem; hoc est enim quod ipsi aiunt *Psal.* lxxv, 10 : « Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. » Et Christus *Matth.* v, 3 : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur; » et : « Beati qui persecutionem patientur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. » Ita Patriarchæ, ita Machabei, ita martyres aliique heroes fidei persecutionibus, carceribus, plagis, equuleis, martyriis, ignibus exerciti, puriores, fortiores et illustriores evaserunt, nomenque suum cœlo et immortalitati consecrarunt.

Tertium, esse portam cœli.

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Dina rapitur et violatur a Sichem. Hinc, vers. 13, filii Jacob cum eo dolosum ineunt fœdus, exigentes ut ipse cum suis circumcidatur, itaque Dinam ducat. Unde, vers. 25, Simeon et Levi Sichinitas ex circumcissione laborantes invadunt et trucidant. Est hæc quarta Jacobi tentatio et cruz.

1. Egressa est autem Dina, filia Liæ, ut videret mulieres regionis illius. 2. Quam cum vidisset Sichem, filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam : et rapuit, et dormivit cum illa, vi opprimens virginem. 3. Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristementemque delinivit blanditiis. 4. Et pergens ad Hemor patrem suum : Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem. 5. Quod cum audisset Jacob, absentibus filiis, et in pastu pecorum occupatis, sinit donec redirent. 6. Egresso autem Hemor, patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob, 7. ecce filii ejus veniebant de agro : auditoque quod acciderat, irati sunt valde eo quod fœdam rem operatus esset in Israel, et violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset. 8. Locutus est itaque Hemor ad eos : Sichem filii mei adhæsit anima filie vestre : date eam illi uxorem : 9. et jungamus vicissim connubia : filias vestras tradite nobis, et filias nostras accipite. 10. Et habitate nobiscum ; terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, et possidete eam. 11. Sed et Sichem ad patrem et ad fratres ejus ait : Inveniam gratiam coram vobis, et quaecumque statueritis, dabo : 12. augete dotem, et munera postulate, et libenter tribuam quod petieritis : tantum date mihi puellam hanc uxorem. 13. Responderunt filii Jacob Sichem et patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis : 14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso :

quod illicitum et nefarium est apud nos. 15. Sed in hoc valebimus federari, si volueritis esse similes nostri, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus ; 16. tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras ; et habitabimus vobiscum ; erimusque unus populus ; 17. si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, et recedemus. 18. Placuit oblatio eorum Hemor, et Sichem filio ejus : 19. nec distulit adolescens quin statim quod pelebatur exleret : amabat enim puellam valde, et ipse erat inclutus in omni domo patris sui. 20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum : 21. Viri isti pacifici sunt, et volunt habitare nobiscum : negotientur in terra, et exerceant eam, quæ spatiosa et lata cultoribus indiget, filias eorum accipiemus uxores, et nostras illis dabimus. 22. Unum est, quo differtur tantum bonum : si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes. 23. Et substantia eorum, et pecora, et cuncta quæ possident, nostra erunt : tantum in hoc acquiescamus, et habitantes simul, unum efficiemus populum. 24. Assensique sunt omnes, circumcisit cunctis maribus. 25. Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnere dolor est, arreptis, duo filii Jacob, Simeon et Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter : interfecitque omnibus masculis. 26. Hemor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. 27. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filii Jacob, et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. 28. Oves eorum, et armenta, et asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus et in agris erant ; 29. parvulos quoque eorum et uxores duxerunt captivas. 30. Quibus patris audacter, Jacob dixit ad Simeon et Levi : Turbastis me, et odiosum fecistis me Chanaanais et Pheræzais, habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus : illi congregati percutient me, et delebor ego, et domus mea. 31. Responderunt : Numquid ut scorto abuti debneret sorore nostra ?

Vers. 1. Femina Jomiamas.

1. EGRESSA EST AUTEM. — Dinæ lapsus occasio fuit hic egressus. Feminarum enim est domi se continere, ibique nendo, texendo, acu pingendo se occupare. Id veteres fecerunt, eaque de causa in nuptiis, cum sponsa ex domo patris ad domum sponsi ritu solemniter deducebatur, mox eam colus compta cum fuso et stamine comitabatur apud Romanos, uti ex Plutarcho et Plinio docet Brissonius *De Ritu nuptiarum*. Porro Plinius, lib. VIII, cap. XLVIII, hujus ritus causam et originem assignat, dum ait : « Lanam cum fuso et stamine Tanaquilis, quæ eadem Cæcilia vocata est, in templo Sangli durasse, auctor est M. Varro, factamque ab ea togam regiam undulatam in sede Fortunæ, qua Servius Tullius usus fuerat, indeque factum est ut nubentes virgines comitaretur colus compta cum fuso et stamine. » Dina, quia otiosa colum sopusuit, egressa se et Sichinitas perdidit. De mulierum circumcisio dicitur *ad Titum* ii, 5. Recte de Lævinia casta et tetrica, sed vaga cecinit Martialis :

Dum modo Lucræ, moelo se committit Averno, etc.
Incidit in flammam, juvenemque secuta relicto
Coniuge, Penelope venit, abiit Helene.

Idem, proh dolor ! quotidie videmus virgines quæ cum juvenibus ambulatum egrediuntur, egredi Penelopes, regredi Helenes ; egredi virgines, regredi mulieres, imo meretrices. Prudenter ergo S. Martinus : « Mulier, ait, intra mu-

rorum munimenta se contineat, cujus hæc prima virtus et consummatio victoriæ est, non videri, uti refert Sulpitius, *Dialog.* 2.

DINA. — Erat Dina, cum rapta est, circiter quindecim annorum. Id patet ex eo quod Dina pene eodem tempore nata sit quo Joseph, ut patet *Genes.* xxx, 21 et 24. Joseph autem paulo post hæc venditus, erat sedecim annorum, ut patet *cap.* xxxvii, vers. 2.

Rursus id patet ex eo quod Simeon et Levi erant tum circiter viginti annorum, uti mox dicam : hi autem quinque annos superiores erant Dina et Joseph. Ergo raptus hic Dinæ, et excidium Sichem contigit circiter novem annis post discesum Jacob ex Haran, et adventum in Chanaan, cum Jacob ageret annum ætatis 106, puta uno anno ante mortem Rachelis et natalem Benjamin, de qua *cap.* seq. vers. 18.

UT VIDERET MULIERES. — Hebraice בנות *banot*, id est filias, puta virgines sibi cœvas regionis illius, quæ tunc magno numero et ornate ad festum solemne convenerant, si credimus Josepho ; fuit hæc curiositas Dinæ, quam luit suo rapto, et tam infami stupro. Nam, ut ait Tertullianus : « Publicatio virginis bonæ, stupri passio est. »

Moraliter hic discant virgines, quam oculos hominum fugere debeant, ut nec videri, nec videri appetant. Refert Sophronius in *Prælo spir.* *cap.* clxxxix, de virgine quadam, quæ fugiens

Moraliter de fugi-
viri-
nana.
Etiamp